

ВИСНОВОК

про наукову новизну теоретичне та практичне значення результатів дисертації Стрілецької Оксани Василівни на тему «Принцип змагальності в кримінальному процесі: стан, проблеми реалізації, перспективи вдосконалення» подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

За результатами опрацювання дисертації Стрілецької Оксани Василівни та наукових публікацій, в яких висвітлено основні наукові результати проведеного нею дослідження, можна зробити наступний висновок.

1. Актуальність теми дисертації. Після вступу у дію нового Кримінального процесуального кодексу України реалізація кримінального судочинства загалом стала відповідати рівню процесуальної діяльності розвинених демократичних держав. Це найбільш помітно демонструє втілювана законодавцем політика реалізації принципу змагальності. Даний принцип в якості одного з основних правил здійснення кримінального провадження закріплений в ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України. Значущість зазначеного принципу в кримінальному процесі обумовлена тим, що він є одним із ефективних правових інструментів забезпечення всебічного й об'єктивного дослідження обставин кримінального провадження, а також забезпечення рівних можливостей сторін для реального володіння процесуальними засобами захисту своїх законних інтересів.

Змагальність визначає образ усього кримінального процесу, оскільки передбачає таку його побудову, при якому функції обвинувачення, захисту та вирішення справи відокремлюються одна від одної. Це, у свою чергу, надає вироку суду силу особливої переконливості, підвищує його правову і соціальну значимість. Принцип змагальності реалізується не лише в стадії судового розгляду. Цілком реально він діє й на інших стадіях кримінального процесу. Слід лише відзначити, що на стадії досудового розслідування змагальність сторін характеризується низкою обставин, однією з яких є наявність у посадових осіб, які здійснюють провадження, владно-розпорядчих повноважень, на відміну від сторони захисту.

Спеціальному вивченню питань реалізації принципу змагальності на стадіях досудового розслідування не приділялося достатньої уваги, і ці проблеми розглядалися найчастіше в рамках робіт, присвячених принципам кримінального процесу загалом. Заповнити зазначений недолік можливо тільки шляхом подальшого дослідження змагальності як принципу всього кримінального провадження, а не лише судового провадження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана відповідно до: Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12.01.2011 р. № 24/2011; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, схваленої Указом Президента України від 11.06.2021 р. №

231/2021; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 09.05.2023 р. № 463.

Тема дисертаційного дослідження затверджена рішенням Вченої ради Університету державної фіскальної служби України від 26.11.2020 (протокол № 13).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Реалізація принципу змагальності в ході проведення досудового розслідування», опублікованій у співавторстві з А. Ю. Габреляном, автором особисто обґрунтовано позицію щодо необхідності розширення повноважень захисника з метою активізації його діяльності в реалізації принципу змагальності на стадії досудового розслідування.

У науковій статті «Реалізація принципу змагальності під час судового розгляду», опублікованій у співавторстві з А. Ю. Габреляном, автором особисто досліджено особливості реалізації принципу змагальності під час судового розгляду.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Достовірність отриманих результатів дослідження досягнута дисертантом завдяки використанню значних обсягів вітчизняної та зарубіжної наукової літератури; правозастосовної практики, судової практики України, Європейського Союзу та статичних даних з міжнародних джерел щодо реалізації принципу змагальності у вітчизняному кримінальному процесі.

Науково-теоретичний базис дослідження сформовано на основі праць М. Арапова, Є. Васьковського, Т. Варфоломеевої, М. Владимирського-Буданова, А. Габреляна, В. Городовенка, Ю. Грошевого, В. Долежана, І. Енгельмана, В. Комарова, В. Кульчицького, В. Маляренка, В. Мамницького, М. Маркуш, І. Марочкіна, О. Мироненка, О. Мохонько, О. Немировської, В. Нора, Л. Ніколенко, А. Осетинського, Д. Письменного, В. Попелюшка, М. Почтового, Д. Притики, М. Руденка, В. Рязановського, А. Селіванова, В. Сердюка, Н. Сібільової, М. Сірого, М. Слабченка, Г. Солов'я, М. Строговича, В. Тертишника, Г. Тимченка, І. Фойницького, М. Чельцова-Бебутова, П. Числова, В. Шишкіна, М. Штефана, Р. Яценка та ін.

Проаналізувавши дослідження вказаних науковців зазначено, що в основному вони присвячені проблемам реалізації принципу змагальності в ході судового розгляду. Більшість монографічних досліджень було опубліковано в період дії КПК України 1960 року. Спеціальному вивченню питань реалізації принципу змагальності на стадіях досудового розслідування не приділялося достатньої уваги, і ці проблеми розглядалися найчастіше в рамках робіт, присвячених принципам кримінального процесу загалом. Заповнити зазначений недолік можливо тільки шляхом подальшого дослідження змагальності як принципу всього кримінального провадження, а не лише судового провадження. Викладені обставини, а також важливість розв'язання представленої у роботі проблеми, визначили вибір теми дисертації та її актуальність.

Достовірність отриманих положень і висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій дисертантки досягнута завдяки правильно обраному методологічному підходу до здійсненого дослідження та достатнього використання наукового, статистичного та емпіричного матеріалу.

Схвальної оцінки заслуговує також намагання авторки працювати на різних рівнях дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, ґрунтовність їх аналізу створили передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості отриманих результатів дисертаційної праці.

Структура та обсяг дисертації визначена метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок, із яких основного тексту – 196 сторінки. Список використаних джерел міститься на 17 сторінках і налічує 171 найменування та 1 додаток на 2 сторінках. Зокрема, перший розділ присвячено становленню принципу змагальності в кримінальному процесі. У другому розділі досліджено проблеми реалізації принципу змагальності в ході проведення досудового розслідування. Третій розділ присвячено організаційним аспектам вдосконалення реалізації принципу змагальності в кримінальному процесі.

На нашу думку не всі ідеї та висновки авторки є досконало обґрунтованими. Проте, дискусійність окремих положень дисертації радше свідчить про складність піднятої наукової проблеми та сприятиме жвавій полеміці серед науковців, наслідком чого буде вироблення нових слушних ідей і пропозицій.

5. Наукова новизна отриманих результатів полягає у здійсненні автором наукового аналізу комплексу теоретичних і практичних питань сучасної реалізації принципу змагальності в кримінальному процесі. В дисертації визначено поняття і сутність реалізації зазначеного принципу в кримінальному процесі з урахуванням специфіки процесуальних повноважень сторін; досліджено етапи становлення і розвитку даного принципу; виявлені закономірності, які виникають при реалізації принципу змагальності на різних

стадіях кримінального процесу. Крім того, в роботі виявлені та проаналізовані проблеми виконання учасниками кримінального процесу своїх функцій на стадії досудового розслідування з урахуванням дії принципу змагальності, виділені прогалини кримінального процесуального законодавства щодо забезпечення реалізації принципу змагальності сторін в кримінальному процесі, сформульовані конкретні пропозиції щодо вдосконалення норм КПК України. Найбільш істотними результатами дослідження, що зумовлюють його новизну та визначають внесок автора в розробку зазначеної проблематики, є наступні положення та висновки:

вперше:

– проведено комплексний аналіз генези розвитку законодавчої регламентації принципу змагальності в кримінальному процесі, з урахуванням та розмежуванням законодавчих актів Російської Імперії, СРСР та УРСР, які в різні історичні періоди діяли на українських територіях;

– виділено три періоди становлення принципу змагальності в кримінальному процесі на українських територіях: імперський період (початок XVIII ст. – 1917 рік), радянський період (1917 – 1991 роки) та новітній період (1991 рік – теперішній час);

удосконалено:

– позицію щодо необхідності розширення повноважень захисника з метою активізації його діяльності в реалізації принципу змагальності на стадії досудового розслідування. У зв'язку з цим запропоновано: закріпити в КПК України форму протоколу для фіксації стороною захисту результатів опитування осіб; передбачити відповідальність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб за невиконання клопотань сторони захисту щодо надання необхідних речей та документів; доповнити КПК України правилом, поклавши на слідчого, прокурора обов'язок своєчасно повідомити захисника про час і місце проведення слідчої (розшукової) дії, в якій він має право взяти участь; наділити адвоката правом на формування дос'є адвоката, складання «висновку захисника» (захисного акту) та направлення їх до суду разом із обвинувальним актом сторони обвинувачення;

– позицію щодо необхідності розширення змагальних начал під час судового розгляду. У зв'язку з цим запропоновано: передбачити, що під час розгляду скарги на рішення, дій чи бездіяльність слідчого, прокурора участь в процесі оскарження повинні брати всі зацікавлені сторони; доповнити КПК України нормою, наступного змісту: «сторона обвинувачення має право під час судового розгляду ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу»; поширити обов'язкову участь захисника на кримінальні провадження щодо тяжких злочинів;

– позицію щодо необхідності розширення змагальних начал в апеляційній інстанції. У зв'язку з цим запропоновано: доповнити КПК України нормою, передбачивши обов'язкову участь захисника в рамках апеляційного

оскарження з використанням відеоконференції, незалежно від бажання підозрюваного, обвинуваченого, засудженого; наділити засудженого, який утримується під вартою та бере участь у суді другої інстанції за допомогою системи відеоконференції, правом на конфіденційність консультації із захисником, а також закріпити обов'язкове надання такому засудженому захисника, який представлятиме його інтереси в залі суду; доповнити КПК України правилом, обов'язкової участі в розгляді апеляційної скарги сторони, що ініціювала апеляційне оскарження; наділити правом останнього слова особу, яка заперечує проти задоволення апеляційної скарги;

дістало подальшого розвитку:

– позиція, що зміст принципу змагальності сторін становить сукупність наступних взаємопов'язаних елементів: наявність сторони обвинувачення та сторони захисту; наявність у сторони обвинувачення та сторони захисту рівних процесуальних прав; наявність та чітке відокремлення функцій державного обвинувачення, захисту та судового розгляду; наявність об'єктивного та неупередженого суду;

– доцільність запровадження в кримінальний процес концепції паралельного розслідування – проведення двох протилежних слідчих процесів (офіційного з боку обвинувачення та приватного з боку захисту). Встановлено, що її реалізація – є передумовою серйозних порушень законності, розумною альтернативою паралельного розслідування визначено адвокатське розслідування;

– позиція, що поширення змагальності на стадії досудового розслідування повинно й надалі виявлятися в розумному розширенні прав підозрюваного, обвинуваченого та його захисника – адвоката, а також за рахунок, посилення контролю слідчого судді за діями слідчого та прокурора.

6. Наукове і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – для вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства, що регламентує повноваження сторін кримінального процесу з урахуванням реалізації принципу змагальності;

– *науково-дослідницькій роботі* – як підґрунтя для подальшого вивчення проблематики реалізації принципу змагальності;

– *освітньому процесі* – в якості науково-методичної основи для розробки навчальних посібників і методичних рекомендацій. Положення та висновки, наведені в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані: в юридичних ЗВО та установах додаткової професійної освіти; в процесі викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес» і «Судові та правоохоронні органи України»;

– *практичній діяльності* – для підвищення кваліфікації працівників органів досудового розслідування, прокуратури, адвокатури, суддів та при здійсненні ними практичної діяльності.

7. Повнота опублікованих результатів дисертації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 9 публікаціях, серед яких: 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 4 тез доповідей на науково-практичних конференціях та 1 публікація, яка додатково відображає результати дослідження.

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Стрілецька О. В. Реалізація принципу змагальності в апеляційній інстанції. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*, 2023. Том 34 (73). № 1. С. 92 – 99. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/1_2023.pdf

2. Стрілецька О. В. Принцип змагальності в кримінальному процесі УРСР. *Економіка. Фінанси. Право*, 2024. № 2. С. 38-43. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/361>

3. Стрілецька О. В., Габрелян А. Ю. Реалізація принципу змагальності в ході проведення досудового розслідування. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*, 2024. Вип. 81. Ч. 3. С. 168-179. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/301956/293987>

4. Стрілецька О. В., Габрелян А. Ю. Реалізація принципу змагальності під час судового розгляду. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. Випуск 2. С. 719-731. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/121.pdf>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Стрілецька О. В. Наявність об'єктивного та неупередженого суду як елемент принципу змагальності в кримінальному процесі. *«Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations»*: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (Amsterdam, February 23, 2024). International Center of Scientific Research, 2024. С. 110-113.

2. Стрілецька О. В. Наявність у сторони обвинувачення та сторони захисту рівних процесуальних прав як елемент принципу змагальності. *«Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique»*: с avec des matériaux de la VI conférence scientifique et pratique internationale (Paris, 1er Mars 2024). Paris-Vinnytsia: La Fedeltà & UKRLOGOS Group LLC, 2024. С. 99-101.

3. Стрілецька О. В. Паралельне розслідування у кримінальному процесі: доцільність запровадження. *«Теорія модернізації в контексті сучасної світової науки»*: матеріали II Міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 1 березня, 2024 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 104-111.

4. Стрілецька О. В., Габрелян А. Ю. Реалізація принципу змагальності в кримінальному процесі країн романо-германської правової сім'ї. *«Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень»* : збірник наукових праць з матеріалами VI Міжнародної наукової конференції (м. Вінниця, 8 березня, 2024 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 64-70.

які додатково відображають результати дослідження:

1. Стрілецька О. В. Становлення та розвиток принципу змагальності в кримінальному процесі. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*, 2021. Vol. 7. No 7. P. 1010 – 1016.

8. Відомості про апробацію результатів дисертаційної роботи.

Дисертація виконана на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету, представлена і обговорена на засіданні кафедри, схвалена нею і рекомендована до захисту. Результати дослідження були оприлюднені на 4 наукових і науково-практичних конференціях: «Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations» (Amsterdam, February 23, 2024); «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique» (Paris, 1er Mars 2024); «Теорія модернізації в контексті сучасної світової науки» (м. Ужгород, 1 березня 2024); «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (м. Вінниця, 8 березня 2024).

9. Відповідність дисертаційної роботи вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44

Загалом є достатні підстави для висновку про те, що представлена дисертація Стрілецької Оксани Василівни на тему «Принцип змагальності в кримінальному процесі: стан, проблеми реалізації, перспективи вдосконалення» є самостійним комплексним дослідженням високого науково-теоретичного та практичного рівня, має аргументовані положення наукової новизни, відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, має теоретичне та практичне значення та може бути рекомендована до захисту.

10. Характеристика особистості здобувача.

Стрілецька О. В., закінчила в 2009 році Львівську комерційну академію та здобула повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр, кваліфікація – магістр права.

З 2020 року по теперішній час аспірантка заочної форми навчання Державного податкового університету.

11. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою, з правильним вживанням наукової правової термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

12. Висновок. Дисертаційна робота Стрілецької Оксани Василівни на тему «Принцип змагальності в кримінальному процесі: стан, проблеми реалізації, перспективи вдосконалення» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання, що полягає вивченні сучасного стану, проблем реалізації та перспектив вдосконалення принципу змагальності в

кримінальному процесі.

У результаті проведеного дослідження, сформульовано низку нових наукових положень та висновків. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Стрілецької О.В., відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а тому може бути рекомендована до захисту.

З урахуванням того, що дисертація Стрілецької Оксани Василівни на тему «Принцип змагальності в кримінальному процесі: стан, проблеми реалізації, перспективи вдосконалення» є завершеним науковим дослідженням, а також професійних якостей здобувача, його дисертаційна робота рекомендується для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Завідувач кафедри
кримінального права та процесу
Державного податкового університету,
д.ю.н., професор

Галина ДІДКІВСЬКА